

Landrentmeester-generaal De Bruyne in Gelre . . . uit Vilvoorde

Harry van Hooydonk

Het is eerder toevallig (1) dat we uitkwamen bij Joannes Franciscus De Bruyne (2) uit Vilvoorde. Wie was die Brabander die een behoorlijk belangrijke functie bekleedde in het hertogdom Gelderland, ten minste in het deel dat er van overbleef na de Vrede van Utrecht in 1713.

Gelre staatkundig

Zoals het hertogdom Brabant (3) bestond ook het hertogdom Gelderland of Gelre uit vier kwartieren : het kwartier van Nijmegen (tussen de Grote Rivieren), het kwartier van Veluwe (met Arnhem als centrum), het kwartier of graafschap van Zutphen, en Opper Gelre, met de steden Gelder (nu Geldern in Duitsland); Roermond en Venlo. Dit laatste wordt ook het Overkwartier van Gelre genoemd. De eerste drie kwartieren zijn gelegen in de huidige provincie Gelderland, terwijl Opper-Gelre het noordelijke deel van de huidige Nederlandse provincie Limburg (rond Venlo en Roermond) en het aangrenzende gebied in Duitsland (rond Geldern) omvat. Bij de Unie van Utrecht (1579) voegden de drie noordelijke kwartieren, gezamenlijk Gelderland genoemd, zich bij de andere gewesten, die zich van het Spaanse bewind wilde ontdoen. Het Overkwartier of Opper-Gelre bleef in Spaanse handen tot de Vrede van Utrecht (1713) – waarmee de Spaanse Successieoorlog werd afgesloten – , toen het ook werd gesplitst :

- . Pruisisch Overkwartier, rond de hoofdstad Gelder, kwam onder Pruisisch bestuur
- . Staats Overkwartier of Venlo en omgeving kwam bij de Republiek en werd Staats-Opper-Gelre
- . Guliks Overkwartier : dit klein deel ging naar het hertog Gulik
- . Oostenrijks Overkwartier : alleen Roermond en enkele omliggende gemeenten blijven onder de Habsburgse tak, nu het Oostenrijks Keizerrijk, of onder de ‘Keizer van het Heilig Roomse Rijk’.

De landrentmeester-generaal was in de zeventiende eeuw de functionaris die de overschotten ontving van de subalterne (‘lokale’) ontvangers van het domein, en van de bedden die door de Staten van Gelre werden aangerekend. Als gevolg van de Tachtigjarige oorlog werd het territorium teruggebracht tot het Gelders Overkwartier. Vanaf 1716 was het ressort van de landrentmeester-generaal niet groter dan de omgeving van Roermond en Weert (4).

Zijn afkomst

Joannes Franciscus De Bruyne is gedoopt in Vilvoorde op 17 juni 1689 (5) onder de naam Franciscus Maria Josephus De Bruyne, als zoon van Joannes Baptist en Isabella Lucretia Benincasa. Zij is wellicht van Italiaanse afkomst. (6) Zijn vader was op dat ogenblik secretaris van Vilvoorde, maar hij werd enkele jaren – ca 1691 – ‘ontvanger der domeinen voor de Spaanse koning in Tervuren, Vilvoorde, Terhulpen, Hoeilaert, Overijse en Overzenne. Dit laatste is de naam van het ‘koninklijk domein’ tussen Dender en Zenne (met o.a. Asse en Merchem) (7). Vader Joannes Baptist woonde wellicht op domein Abtsherberge (vandaar de toevoeging “d’ Abserberg” bij zijn zoon), nabij de hoofdkerk van Vilvoorde, dat enkele woningen, bijgebouwen en een cijnshoeve omvatte, waarvan er nog één gebouw bestaat aan de Leuvensestraat (nr. 68-70-72) te Vilvoorde (8). In 1713 werd Joannes Baptist tot erfproost benoemd van het verenigde Broederschap van Onze Lieve Vrouw van Zeven Weeën en dat van Onze Lieve Vrouw Visitatie (of Bezoeking), naar aanleiding van de viering van het 300-jarig bestaan door pastoor Steenackers. (9)

De tien kinderen van dit echtpaar zijn allen in Vilvoorde geboren en gedoopt. Bij het overlijden van zijn echtgenote in 1701 bleef haar man achter met enkele nog jonge kinderen : Maria Francisca Alexandrina, 14 jaar, Franciscus Maria, 12 jaar en Maria Jacoba, 5 jaar. De overige kinderen uit dit gezin zijn wellicht jong gestorven. Er waren twee tweelingen bij deze tien geboortes. Dit fenomeen blijft aanwezig in de familie De Bruyne. Joannes Baptist overleed in 1717 werd begraven in de kerk van Onze Lieve Vrouw van de Goede Hoop, bij het altaar van Onze Lieve Vrouw van de Zeven Weeën (van het Broederschap waarvan hij erfproost was).

Dochter Maria Francisca Alexandra trouwde te Vilvoorde op 9 januari 1706 met kapitein Diego de los Rios. Het echtpaar kreeg te Vilvoorde één dochter, Joanna Maria Jacoba de los Rios, gedoopt op 23.7.1713. Na het overlijden van de kapitein, hertrouwde de weduwe op nog onbekende plaats en datum met Henricus Carolus De Wint, secretaris van Vilvoorde. Zij overleed te Vilvoorde op 14 november 1769. Haar echtgenoot, zoon van Cornelius x Margaretha De Vos, overleed te Vilvoorde 14 augustus 1761. Het echtpaar kreeg acht kinderen. Haar zus Maria Jacoba bleef ongehuwd en werd te Vilvoorde begraven op 24 februari 1761.

Joannes Franciscus in Gelre

Hun broer Joannes Franciscus duikt op in Venlo in 1708. Hij is dan 18 jaar oud. Venlo en omgeving is na het beleg van 1702 in handen van de Republiek gekomen. Hij huwde op 21 februari 1708 (10) met Maria Agnes Bloemarts, het enige kind van Arnoldus Bloemarts x Elisabeth Moeitz, verscheidene malen schepen in Venlo, en eigenaar van het landhuis Arenborg, dat nog steeds bestaat. Uit dit huwelijk zijn drie kinderen bekend :

- Joannes Baptist Cornelius, gedoopt te Venlo Sint Martinus 12.12.1708 ss Cornelius Moeitz – Elisabeth Moeitz
- Maria Fulgentia wiens doopplaats en -datum nog onbekend zijn (ca 1710). Zij huwde in 1733 in Roermond met Peter Mathias van Wevelinckhoven – haar vader wordt echter niet als huwelijksgetuige genoemd (11). Zij overleed reeds in 1734 zonder kinderen na te laten. Ze wordt genoemd in een akte van het officiaal van de kerkelijke rechtbank van Roermond in 1733 (12) maar die bron hebben we niet ingezien.
- Isabella Maria Francisca, gedoopt te Venlo Sint Martinus 13.9.1718 ss praenobilis dominus Joannes Baptista De Bruijne et Anna Christina van Wevelinckhoven, nomine Isabellae Mariae Franciscae de Bruijne viduae praenobilis domijni don Diego de los Rios brigadier suae catholicae majestatis Philippi Hispaniarum regis. Zij erfde het landhuis Arenborg en trouwt tweemaal. De eerste echtgenote is nog onbekend. Haar tweede huwelijk in 1750 te Vilvoorde met Peter Swerts (13), met wie ze zeker drie dochters heeft (één te Brussel en een tweeling in Venlo).

Schoonvader, Arnoldus Bloemarts, was na de dood van zijn vrouw in 1712 niet meer actief in het bestuur van Venlo, maar hij heeft wellicht wel geijverd voor een degelijke positie voor zijn schoonzoon. Zijn dochter en schoonzoon verkregen bij hun huwelijk ook het landhuis Arenborg, en bij die gelegenheid droeg Joannes Franciscus bij zijn naam de toevoeging “d’ Abserbergh” (14). Joannes Franciscus wordt als landrentmeester-generaal in Gelre vernoemd, mogelijk reeds vanaf 1716, toen tengevolge van de opdeling van Opper-Gelre Frans Adam van Aefferden in deze functie naar Venlo voor Staats-Opper-Gelre vertrok (15). Joannes Franciscus verwierf toen deze functie voor Oostenrijks Overkwartier, wellicht wegens uit loyaleit en geloofskeuze.

De contacten met het ‘thuisland’ bleven goed. Zo was zijn zus Maria Francisca Alexandrina meter van zijn dochter Isabella. Soms keerde hij ook naar Vilvoorde terug. Zo was hij op 10 februari 1720 peter bij zijn nichtje, het eerste kind van zijn zus Maria Francisca Alexandrina en de secretaris van Vilvoorde, Henricus Carolus de Wint. Tien weken later, op 27 april 1720, was hij op de begrafenis van zijn echtgenote in Venlo (10). Ze was slechts 35 jaar.

Enkele jaren later, op nog onbekende plaats en datum – voor 1728 –, trouwde Joannes Franciscus De Bruyne met Cornelia Petronella van Heijningen. Zij was de dochter van wijlen Willem van Heijningen (15), eertijds notaris in Rijnsaterwoude (16), ten zuiden van Haarlem. Haar moeder was Anna Maria Wijns, nog in leven (17). Haar zus Quirina Petronella huwde omstreeks met Antonius De Pauw uit Amsterdam, een afstammeling van een directeur van de Westindische Compagnie. Antonius en echtgenote vertrok omstreeks 1740 naar het land van Kleef. Uit hun huwelijk zijn o.a. Cornelius de Pauw (18), filosoof, historicus en diplomaat, maar ook Alida Joanna, gehuwd met Thomas Franciscus Cloots, en Petronella, die in 1813 in Roermond overleed als weduwe Michael Beaumont (19).

Uit dit tweede huwelijk zijn vijf kinderen geboren :

- Anna Maria Francisca, gedoopt te Roermond 14.12.1728 ss Petrus Josephus de Winkel nomine N. Blommaerts, raadsheer van de hertog – Anna Maria Wijnst nomine Francisca, actuaries raad van Geldria. Zij huwde te Leuven St. Jacob op 27.2.1770 (42 jaar oud) met Jean Joseph Victor de Meer, heer van Moorsel bij Aalst (30jaar). Ze kregen één kind, Petronella, geboren te Asse in 1775. Jean Joseph Victor werd in 1797 te Brussel gefusilleerd. Anna Maria Francisca zou in 1800 overleden zijn, maar waar en de juiste datum ontbreken ons nog.
- Francisca Maria Alexandrina, gedoopt te Roermond 13.3.1730 ss Christophorus Jacobus Dirix nomine Antonius de Pauw van Roermond – Maria Fulgentia (schout!) de Bruyne. Ze overleed te Boom voor 6.5.1762 en werd er op 8.5 begraven.
- Philippus Antonius Josephus, gedoopt te Roermond 13.3.1730, dus tweelingbroer van vorige met dezelfde doopgetuigen. Hij is vermoedelijk jong gestorven.
- Quirina Petronella, gedoopt te Roermond 17.8.1731 ss Joannes Baptista Cornelius de Bruyne, haar halfbroer, en Petronella Maria van He(i)ningen. Zij trouwde te Vilvoorde op 5.8.1760 met Jan Emmanuel de Beckers(s), gedoopt te Brussel Sint Goedele (+ 1801), zoon van Antonis x Francisca Mees. Jan Emmanuel was licentiaat in de medicijnen en was dokter te Boom, maar hij was ook drossaard van Hoboken, Reet en Waarloos. Quirina Petronella overleed te Boom en werd op 7.1.1795 begraven. Het echtpaar had verschillende kinderen.
- Carolina Maria Quirina = Vilvoorde 13.11.1734 ss Henricus De Wint, secretaris (van Vilvoorde) en Joanna Maria de los Rios. Zij is wellicht jong overleden.

Of deze laatste geboorte toevallig in Vilvoorde was, of dat Joannes Franciscus zijn functie als landrentmeester in Gelre had neergelegd is mij niet bekend. Mij is ook niet bekend, welke functie hij nadien zou bekleed hebben. Hij was alleszins geen rentmeester voor het domein Overzenne (20).

Joannes Franciscus in Vilvoorde

Joannes Franciscus overleed te Vilvoorde en werd op 10 februari 1743 als Franciscus Maria De Bruyne, receptor regis, begraven. Zijn echtgenote overleed eveneens te Vilvoorde en werd op 22.10.1757 begraven in de kerk San Salvator (in Borgh, nu gemeente Grimbergen, aan de grens met Vilvoorde) in de kapel van het Venerabele Sacrament. Eerder gaf ze bij notaris Van der Hagen in Vilvoorde volmacht aan haar schoonbroer Antonius De Pauw (21) om de erfenis van haar ouders te regelen o.a. in Nieuwerkerk (bij Haarlem) en in de Wassenaarse polder.

Na het overlijden van hun moeder zijn de drie overblijvende dochters, mogelijk bij het huwelijk van de jongste in 1660, van Vilvoorde naar Boom verhuisd. Wanneer Anna Maria Francisca naar Leuven is vertrokken en waar ze woonde, kon het archief van Leuven nog niet ontdekken.

Bronreferenties

- (1) De gegevens betreffende Joannes Franciscus De Bruyn werden onderzocht naar aanleiding van mijn artikel 'Het kortstondig verblijf van de gebroeders De Meer te Rumst', Jaarboek Rumesta 2012. Een van de beide broers, Joannes Josephus Victor De Meer, was gehuwd met Anna Maria Francisca De Bruyne.
- (2) We gebruiken in regel deze schrijfwijze in dit artikel hoewel in de verschillende bronnen ook 'De Bruijne' of 'De Bruyné' of 'De Bruynée' als varianten voorkomen.
- (3) De kwartieren in Brabant waren het kwartier van Antwerpen, van Brussel en van Leuven en de meijerij van 's Hertogenbosch.
- (4) A.M.J.A.Berkvens, M.J.H.M. Van de Pas, G.H.A.Verner, De overheidsinstellingen ... in Gelre, p. 219-220
- (5) In de klappers stond '17 januari' als doopdatum, maar zijn doop werd gevonden op '17 juni'. Door de latere 'voorvoeging' van Joannes aan zijn voornamen werd pas door de registratie van zijn begrafenis als 'Franciscus Maria, receptor regis' zijn doopdatum gevonden.
- (6) Benincasa of Binincasa is een aloude Italiaanse familie. De H.Catharina van Siena droeg ook die naam.
- (7) Overzenne omvatte de meierij van Asse, Merchtem, Wolvertem, Steenhuffel, Malderen, Liezele, Lippelo en Kapelle op/den Bos, maar werd later als 'onbelangrijk' toegevoegd aan meierij van Vilvoorde, wellicht omdat de overige dorpen aparte heerlijkheden werden. ('décret date d'Anvers le 15 février 1581- Alphonse Wauters, Histoire des environs de Bruxelles, Boek 4, p. 63) – 'Onbelangrijk' in de betekenis van 'niet genoeg meer opbrengend'
- (8) Nadat de archivaris van Beersel me had gemaild dat met Abserberg of Alsenberg geenszins de huidige deelgemeente 'Alsenberg' werd bedoeld, vond ik – eerder toevallig – de verwijzing naar refugiehuis 'Abtsherberge' in 'De Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed' van het Vlaams Instituut voor het Onroerend Goed (VIOE).
- (9) M.F.Van den Brande, Korte beschrijving der Kerk van Vilvoorden, 1865, p. 141-142
- (10) 8november.net/Venlo-RK-huwelijken-1708 – akte 13 : "Coram D pastore cum dispensatione D Joannes Franciscus de Bruijn Dominus in Alsenbergh et Domicella Maria Agnes Blommaerts Testibus D. Joanne de Bruijn et D consule Blommaerts"
Ook de dopen van twee kinderen uit dit huwelijk werden via deze website gevonden.
- (11) De huwelijksgetuigen waren : Joannes Petrus van Wevenlijckhoven, Fredricus Joannes Meiers, Dorothea Barbara de Bors en Maria Beatrix van Afferden.
- (12) www.rhcl.nl, archieven en collecties
- (13) Huwelijksgetuigen zijn : dominus Henricus De Wint en Carolus De Wint
- (14) www.buitenplaatsenin nederland.nl
- (15) Frans Adam van Aefferden geb. te Gelder 29 juli 1684, overl. te Venlo 2 Febr? 1753, zoon van Ernest Albert en Barbara Isabella Hendriks, was adjunct-raad en landrentmeester van Over-Gelderland te Roermond sedert 9 april 1704 (in 1716 te Venlo) bron : Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek
- (16) www.groenehartarchieven.nl
- (17) Ze was immers nog meter bij het oudste kind van Cornelia Petronella
- (18) http://nl.wikipedia.org/wiki/Cornelis_de_Pauw
- (19) www.genlias.nl
- (20) J. Ockeley, Het domein Overzenne in het kwartier Brussel, in 'Eigen Schoon en de Brabander', 2010 nr. 93/4, p. 649 e.v.
- (21) www.groenehartarchieven.nl/voorouders/klora/25603644